

Gospodarski List.

Glasiló c. kr. kmetijskega društva v Gorici.

Ureduje: Ernest Klavžar.

„Gospodarski List“ izhaja kot priloga „Soče“ dvakrat na mesec in sicer vsak 1. in 3. petek. Udje c. kr. kmetijskega društva in naročniki „Soče“ dobivajo list brezplačno; drugače pa stane list na leto 1 gold. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja c. kr. kmetijskemu društvu, dopisi pa odgovornemu uredniku — Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 14.

V Gorici, 20. julija 1888.

Leto VIII.

Trtorejci pozor!

Podpisano c. kr. kmetijsko društvo naznanja s tem, da se je trtna uš (Phylloxera vastatrix) prikazala v nekterih občinah zgornje Vipavske doline na Kranjskem in da so jo pozneje zasledili tudi na Krasu in v Ajdovskem okraji. Do zdaj je dognano, da so po tem mrčesu okuženi naslednji kraji:

1. Na Kranjskem, v zgornji Vipavski dolini

Lozice
Šembid in } v Postojnskem glavarstvenem okraji.
Podraga

2. Na Goriškem:

Štjak v Sežanskem glavarstvenem okraji

Šmarje v Goriškem

Na enem posestvu v Škorkoli, v Tržaški okolici so tudi uže uradoma konstatovali filokserino zalego.

Uradoma odposlani zvedenci preiskujejo okoliša zgoraj navedenih okuženih krajev, da pozvedó, ali se ni morda sovražen mrčes zaril tudi že v druge trtne zasade, in politiške gosposke Goriška, Sežanska in Postojnska so koj objavile one postavne določbe, po kojih je prepovedano izvažanje rastlinskih pridelkov in to v namen, da ne bi se razširila trtna uš po drugih krajih, ki so v bližini okuženih zemljišč.

Da se pa ta namen doseže, treba, da kolikor občinski predstojniki, toliko zasebni kmetovalci obračajo vso svojo skrb v to, da naznanijo politični ali občinski gosposki brez zamude vsak sumljiv slučaj, ki bi ga zapazili v kakem vinogradu, kjer začenjajo trte hirati, ali pa jim je uže ponehala rašča; dalje, da (občinski predstojniki) ostro zabranijo izvažanje in prenašanje rastlinskih pridelkov in družega gradiva iz okuženih krajev, kakor je jasno določeno v §. 4. postave od 3. aprila 1875 zadevajoče sredstva zoper razširjanje trtne uši.

Slednjič se pričakuje od razumnosti poljedelcev, da ne bodo jemali in prenašali iz okuženih krajev prav nobenega rastlinskega pridelka, ne svežega ne suhega, po katerem bi se lahko zatrosil pogubni mrčes, in da se bodo tudi tisti kmetovalci, kateri stanujejo v okuženih krajih, prav zvesto ravnali po vodilih, ki jih je objavila deželna filokserična

komisija za Istro v svojem tiskanem poduku, kojega so gosposke razposlale po deželi in je tudi c. kr. kmetijsko društvo objavilo v svojih glasilih in sicer v letošnji številki 6. „Gospodarskega lista,“ in v številki 4 „Atti e Memorie.“

C. kr. kmetijsko društvo v Gorici

dne 6. julija 1888.

Predsednik:
CORONINI

Tajnik:
J. Velicogna.

Avstrijske postave in ukazi o trtni uši.

Razširjanje trtne uši je zelo nevarno vinogradom in njeni napadi prizadevajo neizmerno škodo trtnim zasadam; posamezniku pa je nemogoče z uspehom zatirati to škodljivko ter vbrani se njenega pokončevalnega delovanja. Zato je država, ktereje je na tem, da se ohrani donosnost vinarstva, po postavodajnem potu določila nekatere naredbe, o kterih je želeti, da jih trtorejci poznajo in da se po njih ravnajo. Ker nam pa ne dopušča prostor, da bi tu vse dotične postave in ukaze objavili, naj opozorimo č. čitatelje vsaj na tiste, za ktere se jim je više zanimati.

Kakor je znano, bil je leta 1881 v Bernu kongres zastopnikov raznih držav in tam so sklenili mejnorodno pogodbo z dne 3. novembra 1881 o trtni uši, ki je priobčena v državnem zakoniku leta 1882 pod številko 105. Po njej so se uvedle na Avstrijsko-Ogerskem, na Nemškem, Francoskem, v Švici in v Portugalu enako glaseče se naredbe o skupnem postopanju proti vtrošnji in razširjanji trtne uši. Tej mednarodni pogodbi, ktera je v vsaki imenovanih držav postala državna postava, pristopile so tudi države Belgija, Luksenburg in Srbija.

Razun te mejnarodne pogodbe obstojé skoro v vseh vinorejskih državah posebne postave, obsegajoče na-

Priloga „Soči“

redbe proti razširjanju trtne uši, o razdoru trtnih zasadov, priskrbovanju denara za zatiranje mrčesa, o davčnih olajšavah itd. Postavodajni faktorji (v Avstriji obe državni zbornici) sklepajo te postave in državni poglavar (pri nas presv. cesar) jih potrjuje.

Slednjič je omeniti še ukazov, ki jih izdaje *ministerstvo*, včasih tudi namestnik na povelje *ministerstva*. Ti ukazi zadevajo take naredbe, ktere so postavojni faktorji izrekoma pridržali ukaznemu potu, ali pa obsegajo vodila, kako izvrševati dane postave.

Po vsebini je te določbe razvrstiti v take

a. koje se nanašajo na preiskovanje vinogradov, na pokončevanje filokserinih zalog i. e.;

b. koje zadevajo kupčijo s trtami, z drugimi rastlinami in sploh s takimi stvarmi, kakoršne bi vtegnile pospeševati zatrosenje trtne uši;

c. koje določajo, kako se za napadene vinograde doseza oproščenje ali olajšanje davkov.

Po tej vrsti hočemo naše vinorejce seznaniti z postavnimi določbami o filokseri.

a. *Kako postopati, kedar zasledimo trtno uš in kako jo zatirati.*

V Avstriji je bila prva postava zoper razširjanje trtne uši izdana dne 3. aprila 1875 (drž. zak. št. 61). Njene določbe pa so zdaj v posameznih delih spremenjene vsled postave od 27. junija 1885 (drž. zak. leta 1886 II. kos.)

Postava od 3. aprila 1875 določuje v §. 1, da so posestniki trtnih zasadov dolžni, kedar zapazijo znamenja, ktera kažejo po dosedanjih skušnjah, da so njih zasadi po filokseri okuženi, to nemudoma naznaniti občinskemu predstojniku. Ta pa ima poročati okrajni politični gosposki ter mej tem prepovedati izvažanje trt, rastlin, rastlinskih delov in drugih takih stvari, po kterih bi se vtegnil dalje zatrositi pogubni mrčes. — §§. 2, 3 in 4 določajo, kaj imajo dalje počenjati polit. okrajne gosposke. — §. 5. postave 3. aprila 1875 je predrugičen vsled postave z dne 27. junija 1885; po tej postavi ima polit. deželna oblastnija izdajati naredbe, po kterih se imajo razkuževati napadeni in obvarovati sosednji trtni zasadi. Take naredbe izdaja ona dogovorno z deželnim odborom in po zaslišanju deželne filokserične komisije. Če se pa te oblastnije mej seboj ne zedinijo, razsoja o stvari kmetijski minister.

§. 1 postave 27. junija 1885 določa dalje, „da takšna naredba, ktera edino ali pritežno meri na to, da se ohrani donosnost vinogradov, kterih se je lotila trtna uš, a ne meri ob enem na to, da bi se ta bolezen iz njih odpravila, ne more biti predmet uradnim ukazom; taka naredba je mariveč prepuščena posestniku samemu, da jo uvēde po svojem spoznanju.

Po §. 6. postave 3. aprila 1875 ima zemljiščni posestnik sam terpeti škodo, ktero mu prizadeva prepoved izvažanja trt itd., potem tudi tisto škodo,

ki mu je nastala, ker je vsled gosposkinega povelja sam preiskal svoje vinograde.

Po §. 2. postave z dne 27. junija 1885 ne daje se dalje posestniku nobena odškodba,

1. kedar mu je uradoma zapovedano, da ima pokončati okužene ali sumljive trte v trtnicah in rastlinjakih, in kedar se mu prepove, v istih zopet trte zasajati;

2. kedar gosposka zapove pokončanje okuženih trt ne gledé na to, kje so rastle, če so že popolnoma onemogle in brez zaroda;

3. kedar gosposka prepové napraviti vinograde na takih o času prepovedi vinstvu ne služečih zemljiščih, ktera niso čez pet sto metrov oddaljena od kakega resničnega gujezda trtne uši.

Nasprotno pa gre odškodba zemljiščnemu posestniku, kedar določi gosposka po §. 5. postave od 3. aprila 1875 oziroma po §. 1. postave od 27. junija 1885 take naredbe, po kterih se ima okuženje zatreti, ali pa se imajo bližnji zasadi varovati, samo da se ne obistinijo zgorej navēdeni izjemni slučaji, ali da se ne dokaže posestniku, da je sam zakrivil zatrosenje ali razširjenje trtne uši.

Kako se določa ta odškodba in kdo ima nositi dotične stroške, o tem govore §§. 7, 8, 9 in 10 postave od 3. aprila 1875, ki so deloma premenjeni po §§. 3, 4 in 5 postave od 27. junija 1885.

§. 11. prvo omenjene postave veleva vsem posestnikom, da morajo uradoma poslanim organom dopuščati, da pregledajo zasade in izvrše potrebna dela in da jim morajo pri tem brezplačno pomagati

(dalje prihod).

Nekoliko o strupenej rosi (*Penospora viticola* d. B.)

Ta bolezen prikazala se je lansko leto na Goriskem meseca junija, a vsled suše, katera je potem nastopila, ni se mogla razvijati, ter je vsled tega tudi pojenjala; kajti ta gljivica vspeva dobro le v vlažnem vremenu. Prikazala se je pa žalibože, vsled prevlažnega vremena zopet letos. Upali smo obilne trgatve, ali ako bode vreme *Peronospori* tako vgodno kot do sedaj, imeli bomo le slab pridelek. Toraj stopimo na noge in delajmo, kolikor mogoče, da njen razvoj zadržimo!

Da se pa vsakteri zna ravnati, hočem tukaj to bolezen glede na njen razvoj in sredstva, koja se priporočajo, da jo zadržujemo, nekoliko opisati.

Prikaže se ta gljivica meseca junija — julija i tudi pozneje na trti. Napada listje in grozdje. Na spodnji strani lista v obližji peresnih réber napravijo se vmazano beli madeži, ter v kratkem času porujavi listna snov. Napadeni listi se popolnem posuše in odpadejo, ter celi vinograd je tak, kot bi

ga osmodila slana. Ker pa trta nima listja, ne more se vsled tega tudi grozdje razvijati in dozoreti, kajti listi so trti kot vsakej drugi rastlini neobhodno potrebni, da jej pripravljajo hrano; ravno vsled tega ne more tudi les dozoreti. Trta ni pa poškodovana samo dotično leto, ampak nasledki bolezni ostanejo, tako da nam trta tudi v prihodnjem letu manj obroditi. Ta gljivica ne napada pa samo lista, ampak tudi grozdje in jagodne peclje, tako da vsled tega odpadeje potem celi grozdi ali pa posamezne jagode.

Ta gljivica škoduje tem bolj, čim preje se je v poletju prikazala. Ona se pomnožuje po trosih, ktere veter na druge trte zanaša, ter na ta način tudi druge vinograde okužuje.

Napadla je letos na tukajšni deželni kmetijski šoli prvo *Carmenet*, ter začela se je prikazovati tudi na *laškem Rislingu*.

Sredstvo, koje rabimo, napravili smo po spisu g. T. Frühaufa, pristava na c. k. poskušališči za svilorejo in vinarstvo, in sicer tako:

Vzame se 3 kg. bakrenega vitrijola, kojega se stavi v majhen žakliček; ta se zaveže potem od zgoraj z vrstico, pripravi se potem čeber ali bedenj, v kateri se nalije 50 litrov vode; v to obesimo omenjeni žakliček tako, da je samo polovica tega pod vodo, ako smo to na večer prejšnjega dneva pripravili, raztopi se do jutra bakreni vitrijol popolnoma. Zraven tega zmešamo pa v drugih 50 l. vode $1\frac{1}{2}$ kg. živega apna ali pa $3\frac{3}{4}$ kg. gašenega apna. Tako zadobljeni belež precedimo skozi sito ali pa žakliček v bakreno raztoplino, ter vse skupaj z drogom ali palico dobro premešamo. (Imamo toraj skupaj 1 hl. zmesi.)

Vsa ta zmes mora imeti svitlo višnjevo barvo; ako se je polehla, mora biti pa tekočina na površju čista in prozorna. Ako je pa tekočina še več ali manj višnjeva, mora se jej še apna dodati, ker bi drugače ta zmes zelenin delom trte škodovala. Bakreni vitrijol mora biti tedaj popolnoma razkrojen. Ko zmes rabimo, moramo jo vsakokrat dobro premešati.

Prvo škropenje vrši naj se hitro, ko grozdje odevete. Ako se je pa gljivica uže v cvetju pokazala, mora se to delo hitro zvršiti; ta zmes pa ne škoduje cvetju prav nič. Hitro ko je trta nove liste napravila, treba je tudi te poskropiti. Škropi naj se ne v prevročem dnevnem času, kakor tudi v vetru ne. Najbolje, ako se to delo v jutranjem ali večernem času zvrši. Dovolj je, ako se gornji deli lista poskrope.

Stroji, kateri se za škropenje rabijo, so mnogi in različni. Nekateri rabijo pa tudi majhno metlico, kar jo najbolj priprosto. Na tukajšni dež. kmet. šoli imamo pa Garollovo škropilnico, koja je ročna in dela prav dobro. Kedor želi, vidi jo tukaj lahko vsak dan.

Viljem Dominko.

Gospodarske novice

Sadjarska razstava na Dunaji. — V proslavljenje štiridesetletnice vladanja Nj. V. presvetlega cesarja *Franca Josipa I.* bo na Dunaji od 29. septembra do 7. oktobra 1888 pod pokroviteljstvom Nj. ces. in kr. Visokosti nadvojvode *Karola Ludvika* in započeta po c. kr. avstrijskem sadjarskem društvu **Rastava domačega sadja** združena sá sadnim trgov in z *mednarodno razložbo* strojev za umetno sušenje sadja in zelenjade.

Sadjarji na Goriškem in Gradiščanskem! Deležite se v velikem številu slavnosti, ktero bo praznovalo delo spodbujeno po patriotičnih čutih, kakoršni so tudi Vam prirojeni!

Razstavite obilo sadja, ktero je vzgojila Vaša razumna skrb in zorilo zlato solnce obsevajoče Vaša zemljišča! Naj se prepričajo vsi, da ono zares zasluži svoje odlično mesto na svetovnem trgu.

Podpisano društvo pa, pri katerem se blagovolite oglasiti za vsa potrebna pojasnila, Vam bo prav radovoljno vstrezalo in Vas podpiralo v vsem, kar zadeva deležbo te razstave.

C. kr. kmetijsko društvo v Gorici

dné 15. Julia 1888.

Predsednik:

Coronini

Tajnik:

VELICOGNA

Državna flokserična komisija je te dni zborovala na Dunaji pod predsedstvom kmetijskega ministerstva g. grofa *Falkenhayna*. Dvorni svetnik baron de Pretis poročal je o razširjanji trtne uši tekem 1887. leta. Najhujše zadeti sta Štajerska in Kranjska, potem Nižjeavstrijska. Nahaja se pa trtna uš tudi v Istri in v novjšem času konstantovana je že pri Trstu in v Vipavski dolini. Prosti trtne uši so dosle še vinogradi na Moravskem, Češkem, Goriškem (žalibog, ne več!) in južnem Tirolskem. Po prečitnem poročilu je zastopnik za *Kranjsko*, g. dr. *Vošnjak*, kazal na silno naglo napredovanje trtne uši po dolejskih vinogradih, katera utegne v malo letih uničiti vse vinogradstvo, ako se pravočasno ne zasade ameriške trte. Zato pa treba skrbeti, da bode mogoče take trte v dovoljnem številu oddajati vinogradnikom. Kranjski deželni zbor je sklenil, prositi vlado, da napravi še dve ameriški trtnici v Črnomaljskem in Mokronoškem okraji, na deželni šoli na Grmu pa je tudi že urejena velika trtnica. A zdaj je trtna uš že tudi v Vipavski dolini. Tamošnje prebivalstvo moralo bi, ako so vinogradi uničeni, izseliti se. Ker je pa jako pridno, trezno in inteligentno, bode gotovo rado vse storilo, da si ohrani vinograde. Zatorej treba napraviti ameriško trtnico nemudoma v Vipavski dolini. Zastran ameriških trtnih plemen

želi govornik, da se širijo tudi take vrste, katere dajejo vino, ne da bi trebalo jih poprej požlahtniti. Zlasti za Dolenjsko bode kazalo, gojiti taka plemena, na primer York Madeira, ker je ljudstvo vajeno trte grobati in ker bi po direktno rodečih trtah poprej vinogradi začeli nositi. Ameriške trte pa bi se morale oddajati ali brezplačno ali vsaj po prav nizki ceni iz državnih trtnic. — Potem se je unela obširna debata, v katero so posegali gospodje: baron Babo, Bole iz Gorice, ravnatelj Goethe, Schlumberger, ravnatelj Mak, profesor Roesler iz Klosterneuburga, baron Moscon in drugi.

Bole še dvomi, da bi ameriške trte res bile stanovitne proti trtni uši, na kar ga zavrnela Babo in Roesler, da je to pač dokazano po 20 letnih skušnjah na Francoskem, kjer je že več sto tisoč hektarov zasajenih z ameriško trto. Zastran direktno rodečih trt omenja prof. Roesler, da zlasti dve vrsti, Othello in Jaquez, dajati črno vino, ki je prav okusno. On sam ga je poskusil pri dr. Leviji, ki ima v svojem vinogradu pri Gorici obe trti zasajeni. Tam bi se lahko dobilo dovolj rozgov. Tudi vino od York Madeire ima le malo znanega okusa, menj nego Izabela. Baron Moscon konstatuje, da na Bizeljskem ameriške trte dobro uspevajo. Na Riparju cepljene domače trte že obilno rode. Od direktno rodečih meni, da v naših krajih grozdje ne bi dozorelo. Prof. Roesler pa trdi, da Othello rano dozoreva, torej bi se za Štajersko in Kranjsko smel priporočati, Jaquez pa za Istro in Trst. Vladni referent zagotavlja, da bode vlada napravila še več ameriških trtnic, sicer je proti, temu da bi se ameriške trte oddajale brezplačno. Potem je še bilo posvetovanje, ali naj se premene določbe, ki zabranjujejo uvoz in izvoz trt iz okuženih krajev. Večina je izrekla, da naj ostanejo sedanje določbe. Konečno se je gosp. minister zahvalil udeležnikom komisije ter obečal, da bode vlada vse storila, kar je mogoče, da se ohrani vinogradarstvo. *Sl. N.*

Zalostne vesti nam prihajajo od raznih strani. V nedeljo 1. t. m. se je toča razpasla nad Dol-Otlico in Lokavcem v Ajdovskem okraji in naredila je veliko škodo. Tudi v Gorici in okolici je v nekterih legah oštrkala sodrica polja in vinograde, pa ni bilo ravno hudega. Na Krasu — in sicer v Sežanskem okraji — so tudi uže nekatere vasi po toči zadete. Najhuje pa je v četrtek pret. tedna razsajala po Brdih, kder je v nekterih občinah pokončala nadpolovico pridelka. — Neprestano silno deževanje tudi ni v korist našim kmetovalcem; v Furlaniji in Goriški okolici je ležalo cele tedne mnogo požetega žita na polji; slama je vsa počrnela in zruje je uže začinjalo kaliti, ko so snopje spravljali v mlatilnice. Tako žito ne more dajati dobre hrane, za seme pa ni nikakor. Tudi travi pokošeni in nepo-

košeni je neprestana moča silno škodovala; mnogo so je narasle vode raznesle, mnogo oblatile.

Seno vtegne biti letos draže kakor lani.

Vlažno vreme pospešuje razvoj trtne strupene rose „Peronospora“, ktera se je začela zadnje dni prav naglo in močno širiti — a najhuje zlo se je od Vipavske strani zaneslo na Gorisko in Tržaško.

Trtna uš je napadla, kakor je uže dognano, posamezne vinograde v Štjaku in Šmarjah in najbrže tudi drugje.

Občinski predstojniki, pa tudi posamezni kmetovalci naj le prav strogo in vestno ravnajo po naredbah zoper Filoksero, ktere so in bodo še objavile pristojne polit. oblasti, da se zlo kolikor mogoče zapreči in omeji!

„**Vrtnarstvo s posebnim ozirom na obdelovanje in oskrbovanje šolskih vrtov**“, — tako je naslov lični knjigi, ktero je po naročilu vis. c. kr. kmetijskega ministerstva spisal g. *Gustav Pirc*, tajnik c. kr. kmetijske družbe kranjske in popotni učitelj, in založila c. kr. kmet. družba v Ljubljani.

Gospod spisatelj je sicer prejel naročilo, naj spiše navod, kako je obdelovati šolske vrte, a on je z hvalevrednim namenom razširil svojo nalogo raztegnivši jo na vse stroke vrtnarstva, da je vstregel s tem ne samo učiteljem, ampak vsem, ki se bavijo z vrtnarstvom. Knjiga pisana v gladkem, tudi priprostemu ljudstvu razumljivem jeziku obsega 6 poglavij: Splošni del, sadjarstvo, vinarstvo, zelenjadarstvo in lepotično vrtnarstvo. Podobe, koje razsvetljujejo poduk o raznih vrtnarskih delih ter predočujejo vrtnarsko orodje in mnoge rastline, so tako jasno risane in lepe, kakoršne je redko videti v slovenski knjigi. Ne moremo nadrobno presojati knjige, ker nam ne dopuščajo tega pretesni prostori našega lista — a reči smemo, da je knjiga po obliki in vsebini prav lepa in prekoristna ter vredna, da si jo priskrbi vsak ljudski učitelj za se in za šolsko knjižnico, vsak duhovnik, kojega veseli vrtnarstvo in sploh vsak inteligen ten kmetovalec, koji se rad ponaša z umno vredenim sadnim, zelenjadnim in morda tudi lepotičnim vrtom. Knjiga vstreza izvrstno živi potrebi, torej segnimo po njej!

Podpore mlekarским društvom. C. kr. kmet. društvo je objavilo naslednje oznanilo:

Iz zaloga, ki ga je vis. c. kr. kmetijsko ministerstvo blagohotno dovolilo v prosep mlekarstva in sirarstva gorske strani naše dežele, odmenilo je c. kr. kmetijsko društvo 200 gld. za podeljevanje podpor takim mlekarским društvom, ktera so pravilno ustanovljena.

Društva, ktera bi vtegnila prositi podpore, naj natančno poročajo o svojem dosedanjem delovanji, o številu udov, o finančnem stanji, o hramih odmenjenih za društveno rabo in o društveni opravi (orodji). Od enem naj naznanijo, česa najbolje potrebujejo, da se bodo mogla čvrsto razvijati.

Dotične vloge naj se podajo do 15. avgusta slav. c. kr. okrajnemu glavarstvu s prošnjo, da jih blagovoli poslati podpisannemu društvu.